

**Remiss av betänkandet Ökad insyn i fristående skolor (SOU 2015:82)
(U2015/04800/GV)**

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har anmodats yttra sig över betänkandet *Ökad insyn i fristående skolor*, SOU 2015:82. Yttrandet avges per delegation av fakultetens dekanus.

Inledningsvis kan sägas att fakultetsnämnden i huvudsak instämmer med förslagen och anser dem väl ägnade att ligga till grund för lagstiftning i frågan. Nämnden vill dock diskutera några saker.

Grundläggande värden

När man granskar förslag till nya eller ändrade offentligrättsliga regler från en juridisk synpunkt inställer sig kraven på förutsebarhet, rättstrygghet, rätts-säkerhet och andra grundläggande värden för den offentliga makten. Gemen-samt för dem alla är att de kommer till uttryck i våra grundlagar och all-männa rättsgrundsatser. I första hand kan det vara lämpligt att företa en så-dan granskning med fokus på hur enskilda påverkas och i andra hand på hur det allmänna i form av kommuner och myndigheter påverkas.

Utredaren har belyst sådana grundläggande frågor men det hade varit värde-fullt om betänkandet, utöver de överväganden av denna art som finns, hade inrymt en analys av förslagen i förhållande till skyddet för äganderätten en-ligt såväl europarätten som regeringsformen. Denna brist synes hänga sam-man med de direktiv regeringen givit utredaren.

Varför inte fristående förskolor?

I skollagen (2010:800) 1 kap 1 § räknas de skolformer upp som den svenska skolegskolagstiftningen centreras kring. Många av dessa kan efter ansökan få drivas av enskilda. Dessa senare kallas *fristående förskolor* eller *fristående skolor*.

Alla skolformer omfattas inte av förslagen i betänkandet utan det rör så kal-lade *fristående skolor* som omfattar skolformerna förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem som anord-nas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. Sak-nas gör fristående förskolor, de omfattas inte av uppdraget enligt direktiven och är inte heller berörda i betänkandet.

Enligt Juridiska fakultetsnämnden finns ingen anledning att undanta de fristående förskolorna från den reglering som föreslås i betänkandet. Även om mängden allmänna handlingar kan antas vara betydligt färre i denna skolform än i de som betänkandet omfattar, är det givetvis värdefullt med insyn även i denna skolform, som dessutom omfattar väldigt många barn. Vidare kan det inte utan vidare utredning antas vara mindre angeläget med meddelarfrihet för personalen vid de fristående förskolorna än vid de fristående skolorna. Eftersom skolformen ifråga omfattar de minsta barnen som kan antas ha sämre förmåga att själva ge uttryck för upplevda missförhållanden kan det nog hävdas att möjligheterna till insyn och meddelarfrihet är extra viktigt i denna skolform. Enligt Juridiska fakultetsnämnden bör således regleringen även omfatta denna skolform.

Annan verksamhet, avsnitt 7.5

Enligt förslaget ska de nya reglerna omfatta all verksamhet som bedrivs av huvudmän till fristående skolor. Enligt legalitetsprincipen kan kommunala skolor knappast ägna sig åt annan verksamhet än den som ryms inom den kommunala verksamheten. Denna begränsning torde inte finnas för de fristående huvudmännen. Troligen är det tillåtet för dem att erbjuda tjänster utanför skolans ram till elever och föräldrar knutna till skolan och även till andra. Till exempel bör de rättsenligt kunna, även mot betalning, erbjuda läxläsningshjälp, hjälp med tillsyn av elever på fritiden och tvätt av kläder.

Som förslaget nu ligger kan det medföra att huvudmännen, om de vill arbeta utan insyn vad gäller sidoverksamhet, tvingas till associationsrättsliga konstruktioner som saknar förankring i verkligheten.

Det bör enligt Juridiska fakultetsnämnden utredas mer om sådana sidotjänster bör omfattas av de föreslagna reglerna.

Avgifter

På sidan 33 i betänkandet anges rätten för myndigheter att ta ut avgifter för kopior av allmänna handlingar med referens till avgiftsförordningen (1991:191). Den förordningen gäller myndigheter under regeringen, se dess 1a §. För kopior utlämnade av kommuner eller kommunala myndigheter får avgift tas ut enligt vad kommunen bestämmer.

Betänkandet berör inte frågan om hur de privata huvudmännen ska bestämma kostnader för kopior. Det bör enligt Juridiska fakultetsnämndens mening anges att dessa avgifter, liksom hos kommunerna och staten, ska avse självkostnad.

Överlämnande av slutbetyg

Det finns nu en skyldighet för de fristående skolorna att enligt skollagen 29 kap 18 § överlämna slutbetyg och liknande till den kommun där skolan finns. I betänkandet föreslås att denna regel ska tas bort eftersom friskolorna hu-

vudmän nu föreslås vara skyldiga att följa regler om allmänna handlingar och arkiv.

Regeln ifråga är viktig när en friskola hastigt läggs ned, kanske i samband med obestånd eller andra krisartade situationer. Juridiska fakultetsnämnden är inte lika optimistisk som utredaren, se s 113–114, om att de nu föreslagna reglerna skulle göra överlämnanderegeln överflödig. I vart fall är det nämndens mening att den bör finnas kvar under en övergångstid. Eftersom regeln innebär en kostnad för kommunerna kan övervägas om inte kommunerna ska ha rätt att ta ut en avgift av friskolorna för denna hantering.

Arkiven

I betänkandet föreslås att kommunerna ska vara arkivmyndigheter enligt arkivlagen (1990:782) för de fristående skolornas arkiv. Detta synes vara en rimlig lösning men den kan ställa till med bekymmer för de fristående huvudmän som driver skolor i flera kommuner. Det bör, enligt fakultetsnämndens mening, övervägas om en samordningsregel ska införas för dessa fall. En annan möjlighet vore att låta staten utse arkivmyndighet och samordna arkiven med de statliga arkiven.

Repressalieförbudet

Det bör noteras att repressalieförbudet visavi den som utnyttjar sina rättigheter enligt yttrandefrihetsgrundlagarna, utöver vad som i betänkandet anges på sidan 43, också regleras av tryckfrihetsförordningen 3 kap 4 § 2 stycket och yttrandefrihetsgrundlagen 2 kap 4 § 3 stycket jämte straffbestämmelser i de därpå följande paragraferna

Förslag till detta yttrande har upprättats av Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt och Sverker Scheutz, universitetslektor i offentlig rätt. Yttrandet har på delegation avgetts av fakultetens dekanus, professor Mattias Dahlberg.

Mattias Dahlberg